

INFLUENȚA GENULUI ȘI A STATUTULUI PROFESIONAL ASUPRA RELAȚIILOR DINTRE AGRESIVITATE ȘI COMPORTAMENTUL CIVILIZAT

Monica Albu^{*}, Carmen Văsar^{}, Carina Herbei^{***}**

^{*} Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca¹
și S.C. Cognitrom S.R.L. Cluj-Napoca;

^{**} DGASPC Arad și Cabinet Individual de
Psihologie Văsar Carmen Camelia;

^{***} Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca²

Abstract. Our study intended to test the following hypothesis: the relationships between civilised behaviour and the dimensions of aggression vary according to the individuals' gender and professional status and the environment.

We used four samples. The first two samples consisted of individuals who attended some type of educational program (elementary school, high school, or college) and were not employed (18 boys and 22 girls), while the other two samples consisted of individuals who were employed and did not attend any type of educational program (35 men and 62 women).

All participants answered the CC and A questionnaires. The CC questionnaire contains eight items and determines, through self-assessment, the degree to which the respondent follows the rules of civilised behaviour in various environments: at school, at work, within the family, within the circle of friends, on the street, on public transport, while going out and while shopping. The A questionnaire contains six scales, which assess dimensions of aggression: Hostility, Physical self-aggression, Physical aggression towards others, Verbal self-aggression, Verbal aggression towards others, and Anger.

We found that the size and the sign of the Spearman's rank correlation coefficients computed between the scales of the A questionnaire and the items of the CC questionnaire depend on the individuals' gender and professional status: there are cases in which the correlation coefficient between a scale of the A questionnaire and an item in the CC questionnaire is significant (at threshold $p=0.05$) for two or more categories of individuals, but the sign is different.

Consequently, the formulated hypothesis was confirmed.

Key words: aggression, civilised behaviour.

¹ Departamentul de Cercetări Socio-Umane.

² Departamentul de Cercetări Socio-Umane.

1. INTRODUCERE

A te comporta civilizat înseamnă a fi amabil, cuviincios, a respecta anumite reguli de politețe, specifice timpului și locului, acceptate și promovate de societate. Aceste reguli sunt învățate încă din primii ani de viață, în familie, grădiniță și școală, iar mai târziu din cărți, articole din reviste sau de pe internet, emisiuni de radio și de TV.

O persoană se comportă civilizată atunci când cunoaște regulile de politețe și acceptă să se conformeze lor, fie pentru că a conștientizat importanța manifestării respectului față de ceilalți, fie pentru că dorește să creeze o impresie favorabilă. Atunci când nu știi cum să se comporte într-o anumită situație, dar vor să fie politicoase, persoanele își aleg modele pe care le imită sau își construiesc propriile reguli.

Întrebarea pe care ne-am pus-o și care a stat la baza acestei cercetări a fost: „De ce unele persoane nu respectă regulile de comportare civilizată pe care le cunosc (sau cred că le cunosc)?” Am presupus că, printre cauzele comportamentului necivilizat, se află teribilismul generat de dorința de a ieși în evidență, de a fi altfel decât ceilalți, nonconformismul, incapacitatea de a controla comportamentul propriu – cel puțin în acele medii în care un comportament neadecvat este observat de mai puține persoane sau nu este sancționat grav –, precum și unele trăsături de personalitate, printre care agresivitatea.

Cercetarea noastră a avut *scopul* de a identifica modul în care agresivitatea se reflectă în respectarea regulilor de politețe.

Am formulat *ipoteza*: relațiile dintre comportamentul civilizată și dimensiunile agresivității sunt diferite, în funcție de genul persoanelor, de statutul lor profesional (persoane care urmează o formă de învățământ, respectiv persoane încadrate în muncă) și de mediu (școală, serviciu, familie, cerc de prieteni etc.).

2. PARTICIPANȚI, INSTRUMENTE, METODĂ

Participanți

Am utilizat patru eșantioane de participanți, formate în funcție de gen și de statutul profesional. Primele două eșantioane au fost compuse din persoane care sunt cuprinse într-o formă de învățământ și nu sunt încadrate în muncă (elevi și studenți), iar celelalte două din persoane care lucrează și nu urmează vreo formă de învățământ. Structura acestor eșantioane este prezentată în *tabelul 1*. Majoritatea persoanelor incluse în eșantioanele formate din elevi și studenți sunt mai tinere decât cele care fac parte din eșantioanele de persoane care sunt încadrate în muncă (92,5% dintre elevi și studenți au cel mult 23 de ani și 93,8% dintre cei care lucrează au cel puțin 24 de ani).

Tabelul 1

Prezentarea eșantioanelor de participanți

Eșantion	Frecvența			Vârsta (în ani)			
	Total	Bărbați	Femei	minimum	maximum	<i>m</i>	<i>σ</i>
Elevi și studenți	40	18	22	14	32	20,0	3,1
Persoane care lucrează	97	35	62	21	57	37,6	10,0
Total	137	53	84	14	57	32,5	11,8

Instrumente

Am utilizat chestionarul *CC*, construit special pentru această cercetare, și chestionarul *A*, de evaluare a agresivității, construit de Albu, Herbei și Văsar³.

Chestionarul CC este un instrument de auto-evaluare a respectării normelor de comportare civilizată. Este compus din opt itemi. Fiecare item indică un mediu în care persoanele interacționează:

- itemul 1: la școală;
- itemul 2: la serviciu;
- itemul 3: în familie;
- itemul 4: în cercul de prieteni;
- itemul 5: pe stradă;
- itemul 6: în mijloacele de transport în comun;
- itemul 7: în localuri (cofetării, restaurante etc.);
- itemul 8: la cumpărături.

Persoana care răspunde la chestionar apreciază, pentru fiecare item, gradul în care, în mediul respectiv, respectă regulile de comportare civilizată („foarte puțin”, „puțin”, „nici prea mult, nici prea puțin”, „mult”, „foarte mult”). Cotele itemilor sunt cifre cuprinse între 1 (pentru răspunsul „foarte puțin”) și 5 (pentru răspunsul „foarte mult”). Scorul chestionarului este media aritmetică a cotelor itemilor la care s-a răspuns.

Elevii și studenții nu au răspuns la al doilea item, iar persoanele care lucrează nu au răspuns la primul item.

Chestionarul A se compune din 30 de itemi, grupați în 6 scale, care evaluează dimensiuni ale agresivității: *Ostilitate*, *Agresivitate fizică îndreptată spre sine*, *Agresivitate fizică îndreptată spre alții*, *Agresivitate verbală îndreptată spre sine*, *Agresivitate verbală îndreptată spre alții* și *Furie*.

Unii itemi descriu un comportament (de exemplu, „Am atacat pe cineva folosind o armă”) și îi cer respondentului să indice dacă a procedat sau nu așa în ultimele 12 luni.

Alți itemi prezintă un mod de a gândi, a simți sau a acționa (de exemplu, „Dacă nu-mi convine cum mă tratează ceilalți, izbucnesc imediat”). La acești itemi,

³ M. Albu, C. Herbei, C. Văsar, *Variații ale componentelor agresivității în funcție de vârstă*, Comunicare prezentată la Conferința Națională „Testarea psihologică: actualități și perspective”, Cluj-Napoca, 12–13 octombrie 2012.

Cele mai mici medii ale cotelor itemilor le-au obținut bărbații din categoria „Elevi și studenți”, iar cele mai mari medii – femeile din categoria „Persoane care lucrează” (figura 1). În ambele categorii, femeile au medii mai mari decât bărbații.

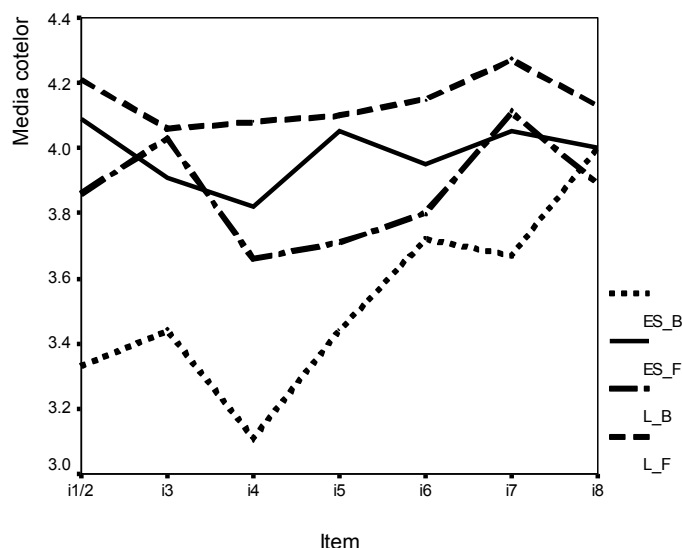

Fig. 1. Mediile cotelor itemilor chestionarului CC⁴.

În categoria formată din elevi și studenți nu există deosebiri semnificative (la pragul $p = 0,05$) între bărbați și femei în ceea ce privește gradul de respectare a regulilor de politețe, pentru niciunul dintre mediile descrise de itemii chestionarului CC (tabelul 2).

Femeile care lucrează sunt mai politicoase decât bărbații care lucrează, în toate mediile descrise de itemii chestionarului CC, dar diferențele de gen sunt semnificative numai pentru următoarele medii: la serviciu (itemul 2), în cercul de prieteni (itemul 4) și pe stradă (itemul 5).

Răspunsurile la itemii din chestionarul CC diferă semnificativ între ele, la pragul $p = 0,05$, numai pentru bărbații care lucrează (tabelul 3). Aceștia se comportă politicos mai ales în localuri ($m = 4,11$) și în familie ($m = 4,03$), fiind mai puțin civilizați în cercul de prieteni ($m = 3,66$) și pe stradă ($m = 3,71$). S-a efectuat o analiză *post-hoc*, cu ajutorul testului Wilcoxon cu corecția lui Bonferroni, cu un prag de semnificație $p < 0,0024$. Singurii itemi între care distribuțiile de frecvențe ale răspunsurilor diferă la pragul fixat sunt „în cercul de prieteni” (itemul 4) și „în localuri” (itemul 7) ($z = 3,398$; $p = 0,001$).

⁴ Legendă: ES_B = Elevi și studenți; ES_F = Eleve și studente; L_B = Bărbați care lucrează; L_F = Femei care lucrează. Pe axa absciselor, cifra care urmează literei *i* reprezintă numărul itemului din chestionarul CC. *i1/2* reprezintă itemul 1 pentru eșantioanele formate din persoane care urmează o formă de învățământ și itemul 2 pentru eșantioanele formate din persoane care lucrează.

Tabelul 3

Compararea distribuțiilor de frecvențe ale răspunsurilor
la itemii chestionarului CC, prin testul Friedman

Statut profesional	Gen	N	$\chi^2(6)$	p
Elevi și studenți	Bărbați	18	11,478	0,075
	Femei	22	4,476	0,613
Persoane care lucrează	Bărbați	35	15,333	0,018
	Femei	62	7,957	0,241
Observație. S-a notat cu cifre îngroșate pragul de semnificație mai mic decât 0,05.				

Relații între comportamentele în diverse medii

Am prelucrat prin analiză de clusteri răspunsurile la itemii chestionarului CC, în fiecare dintre cele patru eșantioane de participanți. Coeficientul de similaritate a doi itemi a fost egal cu coeficientul de corelație a rangurilor (Spearman) între cotele celor doi itemi. Coeficientul de similaritate a doi clusteri a fost cel mai mic dintre toți coeficienții de corelație a rangurilor (Spearman) calculați între un item dintr-un cluster și un item din celălalt cluster. În felul acesta, în fiecare cluster au fost reuniți itemii având proprietatea că valorile relațiilor dintre comportamentele în mediile descrise de ei sunt crescătoare (altfel spus, cu cât gradul de politețe în mediul descris de un item este mai mare, cu atât este mai mare gradul de politețe în mediile descrise de ceilalți itemi ai aceluiași cluster).

Am oprit algoritmul analizei de clusteri atunci când coeficientul de similaritate a doi clusteri a fost un coeficient de corelație nesemnificativ la pragul $p = 0,05$, pentru a nu include în același cluster itemi care nu corelează semnificativ între ei, adică itemi care descriu medii cu proprietatea că persoanele care sunt mai politicoase decât celelalte într-un mediu nu sunt mai politicoase decât celelalte și într-un alt mediu.

Tabelul 4 prezintă clusterii formați.

Tabelul 4

Gruparea itemilor din chestionarul CC prin analiză de clusteri

Eșantion	Cluster	Itemii care compun clusterul
Elevi și studenți	C1	1, 4, 5, 6 și 7
	C2	3
	C3	8
Elevi și studenți	C1	1
	C2	3 și 4
	C3	5, 6, 7 și 8
Bărbați care lucrează	C1	2
	C2	3 și 4
	C3	5, 6, 7 și 8
Femei care lucrează	C1	2
	C2	3 și 4
	C3	5, 6, 7 și 8

În trei dintre cele patru eșantioane (excepția o constituie eșantionul format din elevi și studenți) itemii se grupează în același mod. Itemul 1 (în cazul elevilor și al studenților), respectiv itemul 2 (în cazul persoanelor care lucrează) este izolat, ceea ce înseamnă că participanții se comportă la școală, respectiv la locul de muncă, în alt mod decât în celelalte medii. Gruparea itemilor 3 și 4, care se referă la medii în care comportamentul este mai puțin autocontrolat (familie și cerc de prieteni), indică faptul că persoanele care sunt mai politicoase în cercul de prieteni sunt mai politicoase și în familie. Gruparea itemilor 5, 6, 7 și 8, care descriu medii în care comportamentul persoanelor este observat de necunoscuți (pe stradă, în mijloacele de transport în comun, în localuri și la cumpărături), arată că, deși gradul de respectare a regulilor de comportare civilizată nu este același în cele patru medii, persoanele care sunt mai politicoase în unul dintre medii sunt mai politicoase și în celelalte trei.

În cazul elevilor și al studenților, itemul 1 este inclus în aceeași grupare cu itemii 4, 5, 6 și 7, iar itemii 3 și 8 rămân izolați. Aceasta înseamnă că elevii și studenții se comportă în familie (itemul 3) și la cumpărături (itemul 8) altfel decât în celelalte medii. Nu se poate trage nicio concluzie cu privire la cât de politicoși sunt la școală pe baza comportamentului lor în familie sau la cumpărături.

Genul și statutul profesional au influență asupra relațiilor dintre itemul referitor la școală sau la locul de muncă (itemul 1, respectiv itemul 2) și ceilalți itemi ai chestionarului *CC* (tabelul 5). Pentru persoanele care lucrează, gradul de politețe la serviciu nu este într-o relație crescătoare cu gradul de politețe în celelalte șase medii (adică, din faptul că o persoană *A* este mai politicoasă decât o persoană *B* într-un mediu diferit de locul de muncă nu se poate afirma că există șanse mari ca persoana *A* să fie mai politicoasă decât persoana *B* și la serviciu). În cazul persoanelor care sunt cuprinse într-o formă de învățământ și nu lucrează, pentru ambele sexe, există corelații directe semnificative (cel puțin la pragul $p = 0,05$) între comportamentul la școală și cel manifestat pe stradă și în localuri. În plus, cotele itemului 1 („la școală”) corelează direct, semnificativ la pragul $p = 0,05$, cu itemii 4 („în cercul de prieteni”) și 6 („în mijloacele de transport în comun”), pentru bărbați, și cu itemii 3 („în familie”) și 8 („la cumpărături”), pentru femei.

Tabelul 5

Coeficienții de corelație a rangurilor (Spearman) între itemul 1 („la școală”) sau itemul 2 („la serviciu”) și ceilalți itemi din chestionarul *CC*

Item	Eșantion			
	Elevi și studenți	Eleve și studente	Bărbați care lucrează	Femei care lucrează
în familie	0,229	0,474 *	-0,053	-0,190
în cercul de prieteni	0,477 *	0,219	0,129	0,031
pe stradă	0,509 *	0,576 **	-0,159	0,196
în mijloacele de transport în comun	0,476 *	0,395	-0,133	0,157
în localuri (cofetării, restaurante etc.)	0,515 *	0,495 *	-0,094	0,232
la cumpărături	0,347	0,463 *	-0,008	0,018
Legendă. * = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$.				

Relații între comportamentul civilizat și agresivitate

Am calculat coeficienții de corelație a rangurilor (Spearman) între cotele itemilor chestionarului CC și scorurile scalelor din chestionarul A (tabelul 6).

Tabelul 6

Coeficienții de corelație a rangurilor (Spearman)
între itemii chestionarului CC și scalele chestionarului A

Scala	Item din chestionarul CC						
	1 sau 2	3	4	5	6	7	8
Elevi și studenți							
O	-0,115	-0,411	-0,550 *	-0,494 *	-0,297	-0,205	-0,276
AFS	0,317	-0,262	0,183	0,058	0,215	0,125	-0,048
AFA	-0,506 *	-0,110	-0,631 **	-0,663 **	-0,343	-0,520 *	-0,450
AVS	-0,276	-0,244	0,033	-0,104	-0,145	-0,260	0,209
AVA	-0,263	-0,609 **	-0,660 **	-0,610 **	-0,344	-0,307	-0,345
F	-0,009	-0,402	-0,153	-0,247	-0,187	-0,068	0,139
Eleve și studente							
O	-0,047	-0,391	-0,281	-0,109	-0,088	-0,196	0,170
AFS	0,067	-0,466 *	-0,308	0,100	0,305	-0,038	0,189
AFA	0,481 *	0,508 *	0,504 *	0,481 *	0,223	0,223	0,236
AVS	-0,424	-0,368	-0,029	-0,103	0,051	-0,024	0,031
AVA	-0,424	-0,472 *	-0,328	-0,308	-0,191	-0,399	-0,294
F	-0,381	-0,528 *	-0,246	-0,186	-0,067	-0,392	-0,094
Bărbați care lucrează							
O	0,243	-0,082	0,008	-0,158	-0,118	0,041	-0,006
AFS	-0,129	0,403 *	0,133	-0,160	-0,107	0,079	-0,019
AFA	-0,346 *	0,229	-0,063	-0,195	-0,170	-0,229	-0,114
AVS	0,234	-0,103	0,207	-0,029	-0,109	0,037	0,107
AVA	-0,174	-0,159	0,023	-0,023	0,039	-0,069	-0,125
F	0,084	-0,086	0,043	-0,084	-0,112	0,014	-0,090
Femei care lucrează							
O	-0,047	-0,179	-0,114	-0,170	-0,166	-0,144	-0,203
AFS	0,080	-0,145	0,263 *	0,254 *	0,099	0,048	0,094
AFA	0,249	-0,418***	-0,050	0,263 *	0,262 *	0,263 *	0,003
AVS	-0,003	-0,321 *	-0,064	0,063	0,048	0,026	0,064
AVA	-0,025	-0,212	-0,164	-0,314 *	-0,275 *	-0,217	-0,274 *
F	0,071	-0,168	0,020	-0,015	-0,078	-0,155	0,004

Legendă: O=Ostilitate; AFS=Agresivitate fizică îndreptată spre sine; AFA=Agresivitate fizică îndreptată spre alții; AVS=Agresivitate verbală îndreptată spre sine; AVA=Agresivitate verbală îndreptată spre alții; F=Furie; * = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$; *** = $p < 0,001$.

Fiecare dimensiune a agresivității corelează semnificativ (la pragul $p=0,05$) cu cel puțin un item din chestionarul CC, în cel puțin una dintre categoriile formate în funcție de gen și statut profesional. Exceptând scala *Agresivitate fizică îndreptată spre alții*, pentru fiecare scală există cel puțin o categorie de persoane în care toate corelațiile cu itemii chestionarului CC sunt nesemnificative la pragul

$p=0,05$ (adică, legăturile dintre comportamentele în diverse medii și respectiva dimensiune a agresivității nu sunt monotone). De exemplu, ostilitatea corelează invers, semnificativ la pragul $p=0,05$, cu itemii 4 (comportamentul în cercul de prieteni) și 5 (comportamentul pe stradă), în cazul elevilor și al studenților, și nu corelează semnificativ, la pragul $p=0,05$, cu niciun item în celelalte trei categorii de persoane.

Există cazuri în care coeficientul de corelație între o scală a chestionarului *A* și un item din chestionarul *CC* este semnificativ (la pragul $p=0,05$) în două sau mai multe categorii de persoane, dar nu are același semn. De exemplu, *Agresivitatea fizică îndreptată spre sine* corelează cu itemul 3 (comportamentul civilizat în familie) invers pentru eleve și studente (cu cât acestea sunt mai agresive, cu atât sunt mai puțin politicoase în familie) și direct pentru bărbații care lucrează (cu cât aceștia sunt mai agresivi, cu atât sunt mai politicoși în familie).

Cele mai multe corelații semnificative la pragul $p=0,05$ cu itemii chestionarului *CC* le are scala *Agresivitate fizică îndreptată spre alții*. Ea corelează semnificativ (la pragul $p=0,05$):

- invers cu itemii 1, 4, 5 și 7, pentru elevi și studenți;
- direct cu itemii 1, 3, 4 și 5, pentru eleve și studente;
- invers cu itemul 2, pentru bărbații care lucrează;
- invers cu itemul 3 și direct cu itemii 5, 6 și 7, pentru femeile care lucrează.

Prin urmare, agresivitatea fizică îndreptată spre alții afectează negativ comportamentul civilizat al bărbaților: elevii și studenții mai agresivi față de alții sunt mai puțin politicoși la școală, în cercul de prieteni, pe stradă și în localuri, iar dintre bărbații care lucrează, cei mai agresivi față de alții sunt mai puțin politicoși la serviciu.

În cazul femeilor care lucrează, agresivitatea fizică îndreptată spre alții dăunează doar comportamentului civilizat în familie; în schimb, cu cât agresivitatea este mai mare, comportamentul pe stradă, în mijloacele de transport în comun și în localuri este mai politic. Probabil, persoanele care au o agresivitate fizică îndreptată spre alții mai mare, văzând efectele negative ale acesteia asupra comportamentului lor în familie, manifestă un grad de autocontrol mai mare și se comportă mai politic decât celelalte persoane în mediile în care știu că pot fi observate de multă lume.

Elevele și studentele care au o agresivitate fizică îndreptată spre alții mai mare sunt mai politicoase decât cele mai puțin agresive, atât la școală, cât și în familie, în cercul de prieteni și pe stradă.

Agresivitatea fizică îndreptată spre alții este singura dimensiune a agresivității care corelează semnificativ cu comportamentul civilizat la școală sau la locul de muncă. Corelația este inversă în cazul elevilor și al studenților și în cel al bărbaților care lucrează și este directă în cazul elevelor și al studentelor.

Toate corelațiile scalei *Agresivitate verbală îndreptată spre alții* cu itemii chestionarului CC care sunt semnificative la pragul $p=0,05$ sunt inverse. Elevii și studenții care au o agresivitate verbală îndreptată spre alții mai mare sunt mai puțin civilizați în familie, în cercul de prieteni și pe stradă. Elevele și studentele care sunt mai agresive verbal față de alții sunt mai puțin politicoase în familie, iar dintre femeile care lucrează, cele care au o agresivitate verbală îndreptată spre alții mai mare sunt mai puțin civilizate pe stradă, în mijloacele de transport în comun și la cumpărături.

Cel mai puțin afectate de agresivitate sunt comportamentele manifestate:

- la cumpărături: itemul 8 corelează semnificativ (la pragul $p=0,05$) numai cu scala *Agresivitate verbală îndreptată spre alții* și numai în categoria femeilor care lucrează, corelația este inversă;
- în localuri: itemul 7 corelează semnificativ (la pragul $p=0,05$) numai cu scala *Agresivitate fizică îndreptată spre alții* și numai în categoria elevilor și studenților (unde corelația este inversă) și în categoria femeilor care lucrează (unde corelația este directă);
- în mijloacele de transport în comun: itemul 6 are corelații semnificative (la pragul $p=0,05$) numai în categoria femeilor care lucrează și numai cu scalele *Agresivitate fizică îndreptată spre alții* (corelația fiind directă) și *Agresivitate verbală îndreptată spre alții* (corelația fiind inversă).

4. CONCLUZII

- Gradul de respectare a regulilor de comportare civilizată nu diferă semnificativ (la pragul $p=0,05$) între categoriile „elevi și studenți” și „eleve și studente”, în niciunul dintre mediile descrise de itemii chestionarului CC.
- Deosebiri semnificative (la pragul $p=0,05$) între categoriile „bărbați care lucrează” și „femei care lucrează”, în ceea ce privește gradul de respectare a regulilor de politețe, apar doar în trei medii: la serviciu, în cercul de prieteni și pe stradă. Așa cum era de așteptat, femeile sunt mai politicoase decât bărbații.
- În categoriile „elevi și studenți” și „eleve și studente” itemul 1 corelează direct, semnificativ (la un prag $p<0,05$) cu itemii 5 și 7. Aceasta înseamnă că modul de comportare – mai mult sau mai puțin civilizat – la școală (itemul 1) poate fi dedus din comportamentul manifestat pe stradă (itemul 5) și în localuri (itemul 7): cu cât persoanele sunt mai politicoase pe stradă sau în localuri, cu atât sunt mai politicoase la școală.
- În categoriile „bărbați care lucrează” și „femei care lucrează”, itemul 2 nu corelează semnificativ (la pragul $p=0,05$) cu ceilalți itemi din chestionarul CC. Adică, persoanele care sunt mai politicoase la serviciu

nu sunt mai politicoase și în celelalte medii descrise de itemii chestionarului *CC* (în familie, în cercul de prieteni, pe stradă etc.).

- Agresivitatea fizică îndreptată spre alții este singura dimensiune a agresivității care corelează semnificativ cu comportamentul civilizat la școală sau la locul de muncă. Corelația este inversă în cazul elevilor și al studenților și în cel al bărbaților care lucrează (adică, bărbații care au o agresivitate fizică îndreptată spre alții mai mare sunt mai puțin politicoși la școală sau la locul de muncă decât cei care sunt mai puțin agresivi) și este directă în cazul elevelor și al studentelor (adică, elevele și studentele care au o agresivitate fizică îndreptată spre alții mai mare sunt mai politicoase decât cele care sunt mai puțin agresive).
- Mărima și semnul coeficienților de corelație a rangurilor (Spearman) calculați între scalele chestionarului *A* și itemii chestionarului *CC* sunt dependente de genul și statutul profesional al persoanelor:
 - Exceptând scala *Agresivitate fizică îndreptată spre alții*, pentru fiecare scală există cel puțin o categorie de persoane în care toate corelațiile cu itemii chestionarului *CC* sunt ne semnificative la pragul $p=0,05$.
 - Fiecare dimensiune a agresivității corelează semnificativ (la pragul $p=0,05$) cu cel puțin un item din chestionarul *CC*, în cel puțin una dintre categoriile formate în funcție de gen și statut profesional.
 - Există cazuri în care coeficientul de corelație între o scală a chestionarului *A* și un item din chestionarul *CC* este semnificativ (la pragul $p=0,05$) în două sau mai multe categorii de persoane, dar nu are același semn.

Prin urmare, ipoteza cercetării a fost confirmată: relațiile dintre comportamentul civilizat și dimensiunile agresivității sunt diferite, în funcție de genul persoanelor, de statutul lor profesional (persoane care urmează o formă de învățământ, respectiv persoane încadrate în muncă) și de mediu.

5. LIMITE ALE CERCETĂRII ȘI DIRECȚII DE CONTINUARE A CERCETĂRII

Există posibilitatea ca unii participanți să fi răspuns în sensul dezirabilității sociale, încercând să dea impresia unor persoane cu agresivitate redusă, care respectă regulile de comportare civilizată. Apreciem că numărul acestora nu este mare, având în vedere că doar opt participanți au acordat cota maximă (5) tuturor itemilor chestionarului *CC* și s-ar putea ca unii dintre ei să fie, cu adevărat, foarte politicoși.

Cercetarea ar trebui reluată, înlocuind chestionarul de auto-evaluare a comportamentului civilizat (chestionarul *CC*) cu un instrument de evaluare a comportamentului civilizat de către alte persoane.

